

**УКРАЇНСЬКА ІСТОРІОГРАФІЯ ХІХ-ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТЬ:
ПОЛІТИЧНИЙ КОНТЕКСТ**

[НПП1]

І семестр перший рік навчання
Факультет міжнародних відносин
Кафедра історії ім. проф. М. П. Ковальського
032 «Історія та археологія»
Освітньо-наукова програма «Історія та археологія»

Викладач:	Яремчук Віталій Петрович, доктор історичних наук, професор кафедри історії vitalii.yaremchuk@oa.edu.ua
Кредити та кількість годин:	5 ECTS; години: 20 лекційних, 10 практичних та 88 самостійна робота; 2 консультація; іспит
Статус дисципліни:	обов'язкова
Мова навчання:	українська
Форма навчання:	очна (денна), вечірня

I. Опис навчальної дисципліни

В курсі розглянуто об'єктний та предметний складники суспільно-політичної історії української історіографії. Насамперед звернуто увагу на присутність політичних і суспільних ідей в свідомості істориків та їхніх текстах, соціальне і політичне замовлення як концепти, утвердження національної історії в Україні в європейському політичному й інтелектуальному вимірах.

Проаналізовано виклики з боку Російської й Габсбурзької імперій стосовно українського історієписання кінця XVIII – початку XX ст. Показано, які імперські проблеми з націєтворенням підлеглих народів впливали на українську історіографію.

Продемонстровано, як історія перетворилась на політику в радянській Україні. Показано «золоту добу» 1920-х рр. як суспільно-політичний феномен. Проаналізовано ставлення сталінського режиму до українського минулого і формування радянського історичного наративу для України. Простежено спроби його модернізації у 1950-х – 1980-х рр.

Показані особливості української історіографії у некомуністичному світі, діаспорний і західноукраїнський історіографічні контексти.

Проаналізовано взаємодію між професійними істориками й ставленням влади та суспільства до українського минулого в незалежній Україні. Відтворено трансформації національної історії у суспільно-політичному вимірі.

II. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу: показати взаємозалежність і взаємну зумовленість розвитку професійного історієписання в Україні поміж творчістю істориків та суспільно-політичними контекстом їхньої діяльності.

Завдання курсу: показати генезу національної історії як провідного напрямку в українській історіографії, який виокремився передусім під впливом суспільно-політичних чинників; охарактеризувати українське радянське історієписання через призму політизації історичного письма; проаналізувати досвід позарадянської української історіографії як приклад поєднання свободи наукового пошуку та суспільної місії служіння поневоленій більшовиками Україні; дослідити сучасну українську історіографію під суспільно-політичним кутом зору.

III. Результати навчання

В результаті вивчення курсу аспірант повинен:

- засвоїти основні категорії курсу та знати й розуміти історію й головні етапи розвитку української історіографії у розрізі історії суспільства та політичної сфери в Україні;
- повинен володіти знаннями з таких питань, як місце суспільно-політичної історії історіографії серед інших жанрів історії історіографії;
- знати етапи і особливості усталення національних історій народів Європи, причини і вияви поступового формування українського національного наративу, його відокремлення від наративу імперського;
- володіти інформацією про особливості українського радянського історієписання, зумовлені політичним контролем правлячої партії;
- співвідносити дані щодо свободи творчості та суспільним вибором в науковій діяльності українських еміграційних (діаспорних) істориків та істориків міжвоєнної Західної України й Закарпаття;
- знати можливості й обмеження сучасної української історіографії в контексті її суспільно-політичних завдань.

IV. Програма навчальної дисципліни (структура дисципліни)

№	Тема дисципліни
1	Вступ до курсу. Чому і як утверджувалася національна історія в Україні
2	У тіні серпа і молота: історія в радянській Україні.
3	Сила і слабкість української історіографії в некомуністичному світі.
4	Історики й історія в незалежній Україні.
5	Суспільно-політична історія історіографії як концепт

6	Як зруйновано імперський і створено український національний історичний наратив
7	Суспільно-політичні обставини українського радянського історіописання
8	Модульний контроль
9	Іспит

VI. Рекомендована література

Основна:

1. Агатангел Кримський. Нариси життя і творчості. – К., 2006.
2. Андреев В. Віктор Петров. Нариси інтелектуальної біографії вченого. – Дніпропетровськ, 2012.
3. Атаманенко А. Українське історичне товариство: ідеї, постаті, діяльність (1965–1991). – Острог, 2010.
4. Богдашина О. М. Діяльність Харківської науково-дослідної кафедри історії української культури імені академіка Д. І. Багалія (1921–1934 рр.). – Харків, 1994.
5. Богдашина О. М. Слобідський літописець історії України Д. І. Багалій// Український історичний журнал. – 2008. – № 1. – С. 88 – 112.
6. Бранденбергер Д. Л. Национал-большевизм. Сталинская массовая культура и формирование русского национального самосознания (1931–1956). – СПб., 2009.
7. Бурім Д. В., Кучерук О. С., Маврін О. О. Наукова та видавнича діяльність Наукового товариства імені Шевченка в Європі. – К., 2007.
8. Величенко С. Де починається національна історія// Критика. – 2006. – № 9. – С. 17 – 19.
9. Верба І. В. Життя і творчість Наталії Полонської-Василенко (1884–1973): Монографія. – Ніжин, 2008.
10. Верба І. В., Самофалов М. О. Історик Кость Штеппа: людина, вчений, педагог. – К., 2010.
11. Верба І. Олександр Оглоблин: Життя і праця в Україні. – К., 1999.
12. Водотика С.Г. Історична наука УСРР 1920-х років: соціополітичні, організаційні та концептуальні основи функціонування: Монографія. – Херсон, 2006.
13. Гайдай О. Ю. Радянська спадщина в політиці пам'яті та свідомості населення України. – К., 2016.
14. Галушко К. У пошуку common sense: до дискусії з приводу національного гранд-наративу// Український історичний журнал. – 2013. – № 1. – С. 4 – 23.
15. Галушко К. Україна на карті Європи: Україна та українці у картографії від Античності до XX століття: науково-популярне видання. – К., 2013.
16. Гирич І. Українські інтелектуали і політична окремішність (середина XIX – початок XX ст.). – К., 2014.
17. Головка В. Історіографія кризи історичної науки: Український контекст. – К., 2003.
18. Грох М. Национальная история как конструкция: чешское включение в европейскую норму?// Homo historicus 2008. Гадавік антрапологічної історії. – Вільня, 2008. – С. 337 – 348.

19. Грох М., Малечкова Д. Гістарычная спадчына: кантынuitэт і дыскантынuitэт у канструяванні нацыянальнай гісторыі// Homo historicus 2012. Гадавік антрапалагічнай гісторыі. – Вільня, 2012. – С. 232 – 256.
20. Домбровський О. Українська вільна академія наук у США (короткий історичний нарис)// Вісті УВАН у США. – Н.-Й., 2007. – Ч. 4. – С. 66 – 103.
21. Дубровский А. М. Историк и власть: историческая наука в СССР и концепция истории феодальной России в контексте политики и идеологии (1930 –1950-е гг.). – Брянск, 2005.
22. Європа та її болісні минувшини. – К., 2009.
23. Скељчик С. Імперія пам'яті: Російсько-українські стосунки в радянській історичній уяві. – К., 2008.
24. Скељчик. С. Українофіли: Світ українських патріотів другої половини ХІХ століття. – К., 2010.
25. Журба О. «Національне» та «регіональне» в модерних репрезентаціях історії українського історіописання// Український гуманітарний огляд. – 2013. – Вип. 18. – С. 9 – 50.
26. Заруба В. Історик держави і права України академік Михайло Слабченко (1882–1952). – Дніпропетровськ, 2004.
27. Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві: Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: Зб. наук. праць. – Вип.8. – Львів, 2001.
28. Історик і Влада: Колективна монографія – К., 2016.
29. Історична пам'ять як поле змагань за ідентичність: матеріали «круглого столу», 22 квіт. 2008 р. – К., 2008.
30. Історичні міфи і стереотипи та міжнаціональні відносини в сучасній Україні: Колективна монографія за редакцією Л. Зашкільняка. – Львів, 2009.
31. Капарулін Ю. В. Олександр Рябінін-Скляревський: монографія. – Херсон, 2014.
32. Карев Д. Белорусская и украинская историография конца XVIII – начала 20-х гг. XX в. в процессе генезиса и развития национального исторического сознания белорусов и украинцев. – Вильнюс, 2007.
33. Касьянов Г. Danse macabre: голод 1932 – 1933 років у політиці, масовій свідомості та історіографії (1980-ті – початок 2000-х). – К., 2010.
34. Касьянов Г. В. Украина - 1990: «бои за историю» [Електронний ресурс] //Журнальний зал. – URL: magazines.russ.ru/nlo/2007/83/ka8.htm l. – Дата звернення: 14. 02. 2017.
35. Касьянов Г., Толочко О. Національні історії та сучасна історіографія: виклики й небезпеки при написанні нової історії України// Український історичний журнал. – 2012. – № 6. – С. 4 – 24.
36. Кіян О. Володимир Антонович: історик і організатор «Київської історичної школи». – К., 2005.
37. Когут З. Коріння ідентичності: Студії з ранньомодерної та модерної історії України. – К., 2004.
38. Колесник І. Інститут історії України: Нове українське відродження. – К., 2016.
39. Кравченко В. Нариси з української історіографії епохи національного відродження (друга половина ХVІІ – середина ХІХ ст.). – Харків, 1996.

40. Кравченко В. Поневолення історією: Радянська Україна в сучасній історіографії// Він же. Україна, імперія, Росія: Вибрані статті з модерної історії та історіографії. – К., 2011. – С. 455 – 528.
41. Куций І. Українська науково-історична думка Галичини (1830-і – 1894 рр.): рецепція національної історії. – Тернопіль, 2006.
42. Лисенко О. Український національно-визвольний рух 30-50-х рр. ХХ ст.: суспільний контекст і науковий вимір// Галичина. Всеукраїнський науковий і культурно-просвітній часопис: До 70-річчя створення Української повстанської армії. – 2013. – Ч. 24. – С. 13 – 18.
43. Лінднэр Р. Гісторыкі і ўлада. Нацыятворчы працэс і гістарычная палітыка ў Беларусі ХІХ–ХХ ст. – СПб., 2003.
44. Лісова К. С. Історія державності України в дослідженнях української наукової еміграції. – Корсунь-Шевченківський, 2011.
45. Масненко В. Історична думка та націотворення в Україні (кінець ХІХ – перша третина ХХ ст.). – К., 2001.
46. Масненко В. Історичні концепції М. С. Грушевського та В. К. Липинського: методологічний і суспільно-політичний виміри української історичної думки 1920-х рр. – К., 2000.
47. Міллер А. Засвоюючи логіку націоналізму: ставлення владних кіл Імперії та громадської думки її столиць до українського національного руху в перші роки царювання Олександра ІІ// Україна модерна. – Львів, 1999. – Ч. 2 – 3. – С. 76 – 102.
48. Оглоблин О. Українська історіографія 1917–1956. – К., 2003.
49. Петренко І. М. Історик Наталія Мірза-Авак'янц (1888–1940?) – Полтава, 2014.
50. Пиріг Р. Я., Тельвак В. В. Михайло Грушевський: біографічний нарис. – К., 2016.
51. Піскун В. Політичний вибір української еміграції (20-і роки ХХ ст.). – К.; Н.-Й., 2006.
52. Піх О. Мирон Кордуба. – Львів, 2012.
53. Плохій С. Козацький міф. Історія та націєтворення в епоху імперій. – К., 2013.
54. Портнов А. Історії істориків: Обличчя й образи української історіографії ХХ століття. – К., 2011.
55. Портнов А. Наука у вигнанні. Наукова і освітня діяльність української еміграції в міжвоєнній Польщі (1919–1939). – Харків, 2008.
56. Портнов А. Упражнения с историей по украински. – М., 2010.
57. Сакада Л. «Український історик»: генеза, тематика, постаті. – К., 2003.
58. Світленко С. Дмитро Яворницький: вчений та педагог в українському інтелектуальному співтоваристві. – Дніпропетровськ, 2015.
59. Тельвак В. Творча спадщина Михайла Грушевського в оцінках сучасників (кінець ХІХ – 30-ті роки ХХ століття). – К.; Дрогобич, 2008.
60. Тельвак В., Педич В. Львівська школа Михайла Грушевського. – Львів, 2016.
61. Толочко А. Киевская Русь и Малороссия в ХІХ веке. – К., 2012.
62. Турченко Ф. Україна – повернення історії. Генеза сучасного підручника. – К., 2016.
63. Україна модерна. – 2009. – № 4(15): Пам'ять як поле змагань.
64. Україна на історіографічній мапі міжвоєнної Європи / Ukraine on the Historiographic Map of Interwar Europe: Матеріали міжнародної наукової конференції (Мюнхен, Німеччина, 1–3 липня 2012 р.). – К., 2014.
65. Україна. Процеси націєтворення. – К., 2011.

66. Українська історіографія на зламі XX і XXI століть: здобутки і проблеми: Колективна монографія за редакцією Л. Зашкільняка. – Львів, 2004.
67. Ульяновський В. І. Двічі професор: Степан Голубев в університетському та академічному контекстах. – К., 2007.
68. Чебан М. Микола Андрусак. Історія історика. – Львів, 2015.
69. Щупак І. Я. Уроки Голокосту в українській історичній науці та освіті: від наративу до осмислення й постановки суспільного питання про покаяння (до 75-ї річниці трагедії Бабиного Яру)// Український історичний журнал. – 2016. – № 4. – С. 152 – 172; № 5. – С. 176 – 201.
70. Юсова Н. „Давньоруська народність”: зародження і становлення концепції в радянській історичній науці (1930-ті – перша половина 1940-х рр.): Монографія. – 2-е вид., перероб. і доп. – К., 2006.
71. Яремчук В. Минуле України в історичній науці УРСР післясталінської доби. – Острог, 2009.
72. Яремчук В. Українська історіографія: суспільно-політична історія. Острог, 2017.
73. Ясь О. «На чолі республіканської науки...». Інститут історії України (1936–1986): Нариси з інституціональної та інтелектуальної історії. – К., 2016.
74. Ясь О. Українська зарубіжна історіографія 1945–1991 рр.: проблема поколінь та організація дослідницької праці// Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. – Ч. 5; Історіографічні дослідження в Україні – Вип. 10. – К., 2000. – С. 352 – 391.
75. Ясь. О. Історик і стиль. Визначні постаті українського історіописання у світлі культурних епох (початок XIX – 80-і роки XX ст.): У 2 ч. – К., 2014. – Ч.1-2.